

Ramon Lapiedra

Josep M. Fonalleras i Carles Gorini

«La formació dels ciutadans falla»

Ramon Lapiedra, en la lliçó inaugural del curs acadèmic 2012-2013 de la UdG, ha parlat del valor que la universitat té en la societat.

Engega ha entrevistat el destacat físic i exrector de la Universitat de València per aprofundir en els seus plantejaments.

Quina és la funció de la universitat?

La universitat té una funció que practica però a la qual no dóna prou importància, que és fomentar l'esperit de crítica, en el millor sentit de la paraula. Cercar, renovar, valorar... La universitat ha posat l'accent en la docència, la recerca i la transferència de coneixement, però també cal que centri el discurs en aquesta funció crítica de la societat.

Vós heu fet un pas per lligar la ciència amb les ciències socials...

Per lligar-les, sí, és una bona manera de definir-ho, perquè la renovació de la ciència i de la vida social no poden cercar-se de la mateixa manera, perquè són camps que tenen metodologies específiques. Ara bé, la finalitat de renovar-se, de mirar-se amb deteniment els pressupòsits, si serveixen o no, fins i tot si han valgut mai i si cal modificar-los, és una qüestió comuna a les ciències socials, a la tècnica i a la ciència.

A parer vostre, què ens cal?

És imprescindible una actitud genèrica de no donar res per absolutament ben definit per sempre més, però hi ha mecanismes de l'espècie humana que tendeixen a la seguretat, a la conformitat, la qual cosa s'entén perquè es necessita estabilitat emocional i social. És com prendre's una tilla, aquesta actitud genèrica d'apaivagar, de seguir el camí que s'ha seguit sempre. Però si s'exagera és molt perillosa, perquè genera anquilosament.

Considerem que la universitat està més preocupada pel seu funcionament que per exercir la funció crítica que descriu?

En aquest moment té una certa raó que sigui així. Si a una institució li redueixen el pressupost un setze per cent és normal que adreci la mirada al seu melic, perquè aquest discurs que estem escoltant, que les universitats han de buscar-se la vida, és una barbaritat. Els poders públics hi són per finançar un servei públic com la Universitat. També per a moltes altres coses, però no per gastar els diners com, de vegades, s'han gastat. I poso per exemple el País Valencià, on s'han gastat els diners en obres faraòniques, extravagants, que, a més, servien per al finançament il·legal de partits polítics –en aquest cas, el Partit Popular. Tanmateix, comprenc que en una situació difícil com la present molts polítics de bona voluntat diguin aquestes generalitats. El que han de buscar, però, és sortir de la crisi i finançar la universitat i altres elements de l'estat del benestar.

Heu citat València i va ser rector de la seva universitat en uns moments socialment molt crítics, fins i tot va ser amenaçat. Per què aquesta vostra actitud combativa?

No ens hem d'enganyar: sí que diria que vam tenir uns certs treballs combatius, però no era perquè nosaltres els busquéssim. Ens deien que érem independentistes, que preconitzàvem la instauració d'una entitat política com els Països Catalans, però això nosaltres no ho vam defensar mai! Ni implícitament! El que va passar és que una fracció de la societat valenciana, absolutament delirant i hipòcrita, que no volia que es parlés en valencià (que ja era una cosa com perquè se la fessin mirar), com que no tenien el coratge de dir públicament que no volien que es parlés en valencià, deien que nosaltres parlàvem català. Aleshores, el nostre coratge va ser denunciar la seva hipocresia, dir que nosaltres parlàvem valencià i que el valencià no era cap forma inferior i sí una manera de parlar una mateixa llengua que tenim amb la gent de Menorca o de Girona. Nosaltres donàvem a la llengua tota la dignitat que mereixia i això hi havia gent que no ho podia suportar.

Tot plegat, els moments que descriu, la crisi actual, té a veure amb l'educació i, en conseqüència, amb una debilitat democràtica?

El que passa tampoc és cap misteri. La democràcia és dinàmica, perquè hi ha aspectes que van en la bona direcció i forces que aniran en la direcció contrària. La societat, com a tal, segrega de manera espontània un discurs interessat i que, en conseqüència, és mistificador i, en el fons, antidemocràtic. Cal contrarestar-lo. I cal fer-ho des de l'ensenyament reglat (i des d'altres instàncies educatives) perquè tingui de manera explícita l'objectiu de formar ciutadans, uns ciutadans que no permetin fer el que ha passat al País Valencià, on hi ha un partit, que és el PP, que a la circumscripció de Castelló presenta, de manera reiterada, cada quatre anys, un número dos de la llista electoral que és el senyor Fabra, que no l'han jutjat encara, no, però que té un expedient d'Hisenda. Els ciutadans, si són mínimament responsables, com poden votar aquella llista? Que hi hagi corrupció no és el problema, en qualsevol partit pot haver-hi gent corrupta, el problema és la resposta del partit davant del fet. Si no el tires fora, si l'empares, si vols presentar el que és blanc com a negre...

"La Universitat cal que centri el discurs en la funció crítica de la societat"

"Els poders públics hi són per finançar un servei públic com la Universitat"

Aleshores, som un país en el qual la instrucció falla?

La formació dels ciutadans falla. Falla en el fet que aquests valors, perquè siguin interioritzats per una gran part de la societat, requereixen un procés històric i no venim, segurament, del millor escenari possible. Venim dels Reis Catòlics, de Felip II, de Ferran VII i de la dictadura del general Franco... venim de totes aquestes coses. Els valors, la gent els interioritza a les fases més primitives de la formació del seu psiquisme, i això es pot canviar, però és molt difícil... A més, per parlar d'una qüestió de la nostra època, l'economia especulativa, que és un abrasiu, un dissolvent dels valors cívics de responsabilitat i solidaritat.

Però per assolir coneixement i mantenir-se en la virtut cal un gran esforç... Paga la pena fer-lo?

Mireu, més enllà de la falta d'esforç, en l'abdicació dels valors no hi ha cap paradís, no és veritat. Hi ha malestar interior, perquè si et despulls dels teus valors de solidaritat, de responsabilitat, seràs un desgraciat, perquè emprens un camí d'empobriment interior. Si et falten certes coses a la vida, estàs perdut. Però la recíproca no és certa: pots tenir garantides les coses bàsiques i ser un pobre desgraciat, si no tens un mínim d'unitat i de coherència.

Sou físic i heu divulgat la ciència. De la mecànica quàntica, camp en el qual sou expert, es diu que no es pot comprendre...

No és cert. La mecànica quàntica s'entén molt bé (i sé que alguns col·legues estan en desacord amb mi). La mecànica quàntica el que explica és que, de manera teòrica i experimental, al món hi ha creació, que vol dir l'aparició de fets que no tenen prou antecedents. Aquesta possibilitat t'estalvia la cadena interminable de preguntes i respostes a què t'obliga la mecànica clàssica, que no s'acaben mai i que jo no entenc. La quàntica, com que permet la creació, l'aparició de fets sense precedents suficients –la qual cosa s'aplica fins i tot al temps–, permet dir que el temps es va crear en algun moment. Aleshores, la pregunta «Què hi havia abans de?»... No miri, pari el carro, que això s'ha acabat... «Abans», en el moment $t = 0$, no significa res. Vostè no pot fer-me la pregunta, perquè és capciosa. Al capdavall, la mecànica quàntica s'entén millor que la clàssica; permet l'existència d'una primera causa, que és allò que es va donar en $t = 0$.